

Шніпішкес: актуалізацыя спадчыны праз працу з мясцовай супольнасцю

Вольга Абрацова

На гэты тэкст мяне натхніла праца вільнюскай арганізацыі Laimikis.lt, а менавіта іх інтэнсіўная дзейнасць у адным з раёнаў літоўскай сталіцы – Шніпішкес. Гэтая ініцыятыва вылучаецца сярод іншых, якія мы наведалі падчас работы над тэмай культурных правоў, тым, што ў яе наогул няма офіса. Арганізацыя працуе непасрэдна «ў полі», як прафесійны камунікатар, наладжваючы масты паміж жыхарамі раёна і гарадскімі ўладамі. Іх праца ўключаецца ў канцэпцыю плэйсмэйкінгу – стратэгію развіцця раёнаў і, у прыватнасці, публічных прастораў у раёнах. Такого развіцця, пры якім рэальна ўлічваюцца патрэбы мясцовых жыхароў, з якіх вырастае мясцовая супольнасць, здольная браць на сябе адказнасць за сваё месца жыхарства.

Праблема раёна Шніпішкес (Šnipiškės)

Шніпішкес (Šnipiškės) – адзін з самых цікавых раёнаў Вільнюса. Гэта раён пераважна драўлянай забудовы, аддзелены ад Старога горада ракой Нярыс. Адметным гістарычным будынкам раёна, які захаваўся да нашых дзён, з'яўляецца касцёл святога Рафала, добра бачны адразу за знакамітым Зялёным мостам. У астатнім гэты гістарычны раён з'яўляўся не надта багатым прадмесцем, забудаваным адна-двухпавярховымі прыватнымі драўлянымі дамамі.

Але ж час і ўрбанізацыя не стаяць на месцы. Сёння раён апынуўся ў цэнтры сталіцы. Побач з хатамі ўзняліся хмарачосы, Шніпішкес цяпер называюць дзелавым цэнтрам Вільнюса, які тут напраўду выглядае горадам кантрастаў.

Тым не менш, жыхары драўляных кварталаў захавалі пэўную супольнасць з амаль што вясковым стылем жыцця, з магчымасцю мець свой садок і рабіць грыль проста ў цэнтры горада.

У 2012 годзе над ідыліяй нависла пагроза: гарадскія ўлады апыродзілі планы зносу драўляных кварталаў і забудовы гэтай тэрыторыі шматпавярховікамі. Сітуацыя выглядала досыць лагічнай: размяшчэнне ў цэнтры і, адпаведна, высокі кошт зямлі стваралі высокую зацікаўленасць дэвэлапераў. Дадатковым фактарам на карысць поўнай перабудовы была занепакоенасць

← Тыповыя кантрасты раёна.
Фота: Natallia Photo

уладаў негатыўным іміджам раёна. Напрыклад, у вядомым іранічным дакументальным фільме 2010 года «Шанхай банзай» (Shanghai banzai) жыхары раёна збольшага выглядаюць як вясковыя маргіналы, бяскрыўдныя і смешныя, а іх хаты маюць занядбаны, нападразбураны выгляд.

Фільм «Шанхай банзай»

У фільме «Шанхай банзай» жыхары Шніпішкес выглядаюць гарадскімі дзівакамі

З маргінальнага зрабіць дучэйнае

Перад жыхарамі і спецыялістамі па культурнай спадчыне паўстала пытанне, ці варта захаваць гэты раён. На карысць захавання казалі наступныя фактары. Па-першае, частка драўляных кварталаў у 1993 годзе ўжо была ўнесена ў Рэестр культурных каштоўнасцей Літоўскай Рэспублікі [1], у якім пазначана не толькі архітэктурная і урбаністычная, але і этнакультурная адметнасць раёну, што дазваляе казаць пра неабходнасць ахоўваць стыль жыцця мясцовай супольнасці. Па-другое, Шніпішкес быў уключаны ў зону візуальнай аховы Старога горада Вільнюса [2], што дае падставы арыентавацца на Рэкамендацыі па гістарычных урбаністычных ландшафтах [3].

Laimikis.lt – праца з супольнасцю раёна

І тут на сцэне з'яўляецца грамадская Лабараторыя гарадскіх гульняў і даследаванняў Laimikis.lt. Назва перакладаецца з літоўскай як «улоў», маючы на ўвазе «фота-ўлоў», калі мы фатаграфуем элементы забудовы ці гараджан у раёне, але тут можна ўбачыць і літоўскае слова Laimė – шчасце. Яна пазіцыянуе сябе як міждысцыплінарная платформа для арт-даследаванняў, нефармальнага навучання, сумеснага дызайну, грамадскага мастацтва і плэйсмэйкінгу. Місія Laimikis.lt – садзейнічаць сумеснаму развіццю грамадскіх прастор, раёнаў, гарадоў і рэгіёнаў шляхам выяўлення і актывацыі патэнцыялу тэрыторый праз устойлівыя культурныя і сацыяльныя ініцыятывы і дапамогу ў развіцці мясцовых сетак даверу. Упершыню энтузіясты сталі працаваць разам з 2007 года, аформіліся як грамадская арганізацыя ў 2009 годзе.

Сузаснавальніцай, даследчыцай і куратаркай лабараторыі з'яўляецца Кацярына Лаўрынец, доктар гуманітарных навук, даследчыца, мастачка і куратарка грамадскіх ініцыятыў, педагог у галіне гарадскіх і медыя-даследаванняў. Менавіта яна ласкава расказала нам пра дзейнасць арганізацыі і прадставіла арыентацыйную гульню URBINGO, пра якую я раскажу пазней.

У 2012 годзе каманда Laimikis.lt узялася працаваць з жыхарамі Шніпішкес, ставячы перад сабою мэты пераадолець негатыўны імідж раёна, развіць супольнасць і знайсці ў гісторыі, архітэктуры, ландшафце і стылі жыцця тую адметнасць, якія будуць служыць штуршкамі да ўзаемадзеяння мясцовых жыхароў са спадчынай і спрыяць культурнай рэвіталізацыі раёна.

[1] „Šnipiškių dalis, vad. Skansenu“. Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registras.. kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/18cd9725-4d70-4f44-864c-4abc2da273b3

[2] Dėl Vilniaus senamiesčio (unikalus kodas Kultūros vertybių registre: 16073) teritorijos ir apsaugos zonos ribų plano patvirtinimo [V-512 Dėl Vilniaus senamiesčio (unikalus kodas Kultūros vertybių registre: 16073) teritorijos ir apsaug...

[3] UNESCO. Recommendation on the Historic Urban Landscape, 2011 // <https://whc.unesco.org/en/hul/>

Афіцыйны сайт ініцыятывы VŠĮ Laimikis.lt

Кацярына Лаўрынец — сузаснавальніца, даследчыца і куратарка лабараторыі

Праца лабараторыі заключаецца ў зборы інфармацыі і актуалізацыі спадчыны, пошуку інструментаў яе інтэрпрэтацыі. Можна сказаць, што Laimikis.lt працуе мостам паміж жыхарамі раёна, акумуляючы і інтэрпрэтуючы іх гісторыю, і мясцовымі ды гарадскімі ўладамі, прапануючы ім канцэпцыі развіцця публічных месцаў і раёна ў цэлым на аснове акумуляваных гісторый жыхароў.

Па-першае, актывісты імкнуцца развіць у жыхароў гонар за аўтэнтычны стыль жыцця: у цэнтры горада ва ўласных сядзібных дамах з прысядзібнымі ўчасткамі, захоўваючы вайб прадмесця пачатку XX стагоддзя. Так адбываецца прысваенне жыхарамі «духу раёна», яны з гонарам могуць раскаваць пра тое, як тут жылі 50–70–100 гадоў таму і што яны захавалі важную частку таго жыцця. Узнікла кам'юніці актыўных жыхароў раёна, гатовых адстойваць яго аўтэнтычны стыль.

Па-другое, актывісты актуалізуюць спадчыну раёна ў вачах усяго Вільнюса. У гэтым, акрамя ініцыятывы Laimikis.lt, бярэ ўдзел тая самая мясцовая супольнасць, праводзячы экскурсіі па раёне і прадстаўляючы праекты рэнавацыі грамадскіх месцаў з улікам адлюстравання гісторыі раёна, падымаючы гэтую тэму ў прэсе і інтэрнэце.

А калі нехта не хоча захоўваць стары стыль жыцця, ці мае ён права на няўдзел?

Я адмыслова пацікавілася ў Кацярыны Лаўрынец, як жывецца тым жыхарам Шніпішкес, якія хочуць захоўваць стыль жыцця, але мінімальнымі высілкамі – напрыклад, без затрат часу на агульныя імпрэзы, без затрат грошай на аздобу дома і грамадскіх прастораў (умоўна кажучы, для якіх роўны стрыжаны газон значна больш разумны і прыемны, чым дагледжаная клумба, бо ён аптымальны ў затратах часу і высілкаў)? Як захоўваецца іх права на няўдзел?

Адказ быў наступным: Laimikis.lt не сутыкаліся з агрэсіўнымі праявамі з боку людзей, якія не хочуць удзельнічаць у актыўнасцях ці якіх бы гэта раздражняла. З актыўных удзельнікаў, тых жыхароў, хто робіць рэальную працу, склалася «сетка ўзаемадапамогі і даверу», а хто не жадае нечага рабіць – той і не робіць.

Яшчэ Кацярына Лаўрынец адзначыла прыхільнасць жыхароў да ладу жыцця ва ўласных сядзібных дамах з прысядзібнымі ўчасткамі. Нават калі жыхары гіпатэтычна разглядаюць магчымасць прадаць свой дом у Шніпішкес, то яны жадаюць пераехаць не ў кватэру ў шматпавярховіку, а ў іншы дом, напрыклад, у невялікім горадзе.

Варта адзначыць, што Laimikis.lt мае досвед у праектах, звязаных з даследаваннем драўлянага дойлідства, маршрутызацыяй (у прыватнасці, маршрутызацыя патокаў гасцей пасля адкрыцця свята «Каўнас – культурная сталіца Еўропы 2022»), размеркаванні

MEDINĖS ŠNIPIŠKĖS

1633 BIALI
ŠNIPIŠKĖS
 THE TOWN OF SNIPISKES
 THE TOWN OF SNIPISKES IS THE NORTHERN PART OF THE SNIPISKES DISTRICT. IT IS ONE OF THE MOST BEAUTIFUL TOWNS IN THE DISTRICT. IT IS A VERY INTERESTING PLACE TO VISIT. IT IS A VERY BEAUTIFUL PLACE TO VISIT. IT IS A VERY INTERESTING PLACE TO VISIT.

THE TOWN OF SNIPISKES IS THE NORTHERN PART OF THE SNIPISKES DISTRICT. IT IS ONE OF THE MOST BEAUTIFUL TOWNS IN THE DISTRICT. IT IS A VERY INTERESTING PLACE TO VISIT. IT IS A VERY BEAUTIFUL PLACE TO VISIT. IT IS A VERY INTERESTING PLACE TO VISIT.

іх па цікавостках горада з дапамогай гейміфікацыі), распрацоўкай арыентацыйных гульняў, ажыўленнем гарадской прасторы, рэвіталізацыяй. А таксама даследуе цыркуляцыйныя практыкі жыхароў драўляных дамоў (штодзённыя практыкі падтрымання драўлянага дома ў належным стане).

Арыентацыйная гульня URBINGO

Старонка гарадской гульні URBINGO

Ахвочым прайсці гульні трэба звязацца з ініцыятывай

URBINGO – гэта гульня для гарадскога арыентавання і альтэрнатыўны гайд па зменлівым гарадскім асяроддзі.

Гульня распрацоўвалася як матрыца для збору ды ўпарадкавання суседскіх гісторый і адсочвання змяненняў матэрыяльнай культуры раёна, як архіў, які за кошт новых удзельнікаў будзе ўвесь час папаўняцца. Дзякуючы візуальным карткам можна заўважыць арыгінальныя і самабытныя элементы архітэктуры ці навакольнага асяроддзя, на якія большасць людзей наўрад ці звярнула б увагу.

Гульня складаецца з ілюстраванай мапы і двух відаў картак: візуальных картак з фотаздымкамі элементаў наваколля і тэкставых картак з гістарычнымі фактамі і нататкамі. Усё гэта – інструмент для актывізацыі цікавасці да наваколля і яго гісторый. Па фота з гульні можна адсочваць змены пэўных элементаў архітэктуры. Першапачаткова гульня была створаная для Шніпішкес, але цяпер пераапрацоўваецца як «франшыза» і для іншых раёнаў і гарадоў.

Такім чынам, гульня з'яўляецца адным з элементаў працы з супольнасцю раёна. З уласнага досведу я пабачыла, што распрацоўшчыкі рабілі стаўку на візуальны складнік – мапінг архітэктурных і дэкаратыўных адметнасцей і «пошук скарбаў» у прасторы раёна.

Гульня дапамагае і з рэпрэзентацыяй раёна як аб'екта спадчыны: некалькі разоў на год праводзяцца імпрэзы, даступныя для ўсіх гараджан. Напрыклад, 14 кастрычніка 2024 года гульня праводзілася ў межах «Дня адчыненых двароў», на які збіраюцца людзі не толькі са Шніпішкес. Цікава, што на аснове масіва картак можна выбудаваць розныя маршруты па адным і тым жа раёне.

Што можа быць актуальна для Беларусі?

Калі праводзіць паралелі паміж кейсам Шніпішкес і беларускім досведам, то ўспамінаецца кейс адстойвання ад зносу мінскага раёна Асмалоўка. У больш спрыяльных умовах можна было б распаўсюдзіць досвед працы са спадчынай таксама і на суполкі актыўных гараджан, якія ў 2020 годзе ладзілі дваравыя канцэрты і чаяпіцці.

← План «Драўляныя Шніпішкі».
Фота Вольгі Абразцовай